

Важко переоцінити значення інформації безпосередньо про виконавця документа-речового доказу, яку можна отримати при проведенні почеркознавчої експертизи рукописного тексту. Адже почерк – це індивідуальний, динамічно стійкий зорово-руховий образ графічної техніки письма, який реалізується за допомогою системи рухів в рукопису. Саме динамічна стійкість почерку – найважливіша його властивість, яка означає здатність до збереження сукупності дій, що утворюють специфічну структуру письмового рухового функціонально-динамічного комплексу кожного індивіда: їхня стандартність, стабільність у часі і щодо різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів у процесі виконання. Дані про властивості особистості укладача тексту документа можна, іноді, отримати при аналізі його змісту. Для чого призначається авторознавча експертиза (письменного мовлення). Досліджувана письмова мова може містити інформацію як про інтелектуальний рівень укладача документа, так і інших властивостях особистості.

Таким чином, інформаційне поле документа-речового доказу є найважливішим джерелом різних за своєю природою відомостей, пов'язаних з виготовленням, підбіркою і використанням його при вчиненні злочину. Необхідною умовою отримання такої важливої інформації є проведення комплексного експертного дослідження документа-речового доказу.

УДК 343.346.53: 629.73(045)

Владислав Геннадійович КУНДЕУС,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2430-5437>

АВІАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У законодавстві України авіаційна безпека визначається як захист цивільної авіації від актів незаконного втручання, який забезпечується шляхом здійснення комплексу заходів із залученням людських та матеріальних ресурсів [1; 2]. У літературі наголошуються, що поняття авіаційної безпеки визначається через поняття акту незаконного втручання в діяльність цивільної авіації [3, с. 245].

Стаття 86 Повітряного кодексу України та п.п. 6) п. 2 Розділу II Державної програми авіаційної безпеки цивільної авіації від 21 березня 2017 року визначають акти незаконного втручання як акти або спроби вчинення актів, що створюють загрозу безпеці цивільної авіації та включають до них незаконне захоплення повітряних суден; руйнування

повітряного судна, що перебуває в експлуатації; захоплення заручників на борту повітряних суден або на аеродромах; насильницьке проникнення на борт повітряного судна, в аеропорт або в розташування аеронавігаційного засобу чи служби; розміщення на борту повітряного судна або в аеропорту зброї, небезпечного пристрою або матеріалу, призначених для досягнення злочинних цілей; використання повітряного судна, що перебуває в експлуатації, з метою заподіяння каліцтва, інших ушкоджень здоров'ю, смерті фізичній особі або значної шкоди майну чи навколишньому природному середовищу; повідомлення навмисно неправдивої інформації, що ставить під загрозу безпеку повітряного судна під час польоту або на землі, безпеку пасажирів, членів екіпажу, наземного персоналу або громадськості в аеропорту чи в розташуванні засобів або підрозділу цивільної авіації [1;2].

Узагальнені результати системного аналізу чинного КК дозволяють виділити самостійну підсистему кримінально-правового забезпечення охорони авіаційної безпеки від актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Так, залежно від ознак складу кримінального правопорушення кримінальна відповідальність за вчинення актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації передбачена: ст. 278 КК «Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна» (незаконне захоплення повітряних суден); ст. 147 КК «Захоплення заручників» (захоплення заручників на борту повітряних суден або на аеродромах); ст. 296 КК «Хуліганство», ст. 257 «Бандитизм» тощо (насильницьке проникнення на борт повітряного судна, в аеропорт або в розташування аеронавігаційного засобу чи служби); ст. 277 КК «Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів» (руйнування повітряного судна, що перебуває в експлуатації); ст. 263 КК «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», ст. 265 КК «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами», ст. 267 КК «Порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами», ст. 269 КК «Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин» (розміщення на борту повітряного судна або в аеропорту зброї, небезпечного пристрою або матеріалу, призначених для досягнення злочинної мети); ст. 115 КК «Умисне вбивство», 258 КК «Терористичний акт» (використання повітряного судна, що перебуває в експлуатації, з метою заподіяння каліцтва, інших ушкоджень здоров'ю, смерті фізичній особі або значної шкоди майну чи довкіллю); ст. 195 КК «Погроза знищення майна», ст. 259 КК «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» (повідомлення навмисно неправдивої інформації, що ставить під загрозу безпеку повітряного судна під час польоту або на землі, безпеку пасажирів, членів екіпажу, наземного

персоналу або громадськості в аеропорту чи в розташуванні засобів або підрозділу цивільної авіації) тощо.

Отже, по перше, системний аналіз норм чинного КК показує, що КК не передбачає єдиного розділу, що визначає конкретний перелік кримінальних правопорушень, що посягають на авіаційну безпеку. Кримінальна відповідальність за вчинення актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації передбачена статтями, що розташовані у різних розділах Особливої частини КК. Проте, це зовсім не означає, що авіаційна безпека позбавлена кримінально-правового забезпечення її охорони. Загальноприйнятим вважається, що підставою об'єднання кримінальних правопорушень у розділі Особливої частини КК слугує родовий об'єкт кримінального правопорушення. В науці кримінального права розроблені різні підходи до класифікації об'єкта кримінального правопорушення (злочину). У більшості наукових джерел, присвячених питанням об'єкта, класифікація об'єктів включає: загальний, родовий (груповий) та безпосередній об'єкти (основний і додатковий). Як відомо, основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, як частина родового об'єкту, визначає внесення кримінального правопорушення в той або інший розділ КК. Як зазначає І.О. Бандурка: «Основний об'єкт слід розуміти як такі суспільні відносини, той інтерес, який законодавець, створюючи норму, намагався поставити під охорону кримінального закону в цьому випадку. Додаткові об'єкти і суспільні відносини, які, заслуговуючи у певному аспекті самостійної охорони, стосовно цілей і завдань створення цієї норми, захищаються кримінальним законом лише опосередковано, оскільки ці відносини обов'язково потрапляють в небезпеку спричинення шкоди під час вчинення посягання на основний безпосередній об'єкт [3, с. 74]. Отже, в кримінальних правопорушеннях, що мають ознаки актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації авіаційна безпека виступає додатковим об'єктом кримінальних правопорушень.

По-друге, відповідно до тлумачного словника, безпека – це стан, коли комусь або чомусь ніщо не загрожує, не викликає занепокоєння [4, с. 53]. Онтологічний аспект цього поняття визначає «безпеку» як певну якість буття людини, що визначає мету та результат діяльності людини щодо захисту від загрозливих чинників, подій та явищ [5, с. 10]. Конституція України виокремлює три головні різновиди безпеки: «безпека громадянина», «громадська безпека», «безпека держави» [7]. Оскільки безпека має багато видів (авіаційна, виробнича, внутрішня, громадська, демографічна, економічна, екологічна, соціальна, національна, пожежна, радіаційна, руху, техногенна, транспорту, фінансова, харчових продуктів, ядерна тощо), поняття «безпека» в кожній галузі знання трактується по-різному. Але, загалом, розуміння змісту категорії «безпека» включає

відсутність небезпеки та наявність стану захищеності життєво важливих інтересів індивіда, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Дослідження нормативних характеристик актів незаконного втручання дозволяє стверджувати, що до них належать суспільно небезпечні, протиправні діяння, пов'язані з посяганням на нормальну діяльність цивільної авіації та авіаційних об'єктів, що визначені нормами міжнародного та національного законодавства як акти незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Отже, авіаційна безпека, як об'єкт кримінальних правопорушень, це нормальна діяльність цивільної авіації та авіаційних об'єктів, відсутність небезпеки та наявність стану захищеності життєво важливих інтересів індивіда, суспільства, держави (життя, здоров'я, громадської безпеки, власності тощо) від актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації.

Список бібліографічних посилань:

1. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17> (дата звернення: 27.05.2021).
2. Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації: Закон України; Програма від 21.03.2017 № 1965-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1965-19#Text> 17 (дата звернення: 27.05.2021).
3. Філіппов А.В. Поняття авіаційної безпеки: новели вітчизняного. та міжнародного права, проблеми гармонізації // Юридичний науковий електронний журнал. 3/2018. URL:http://lsei.org.ua/3_2018/70.pdf (дата звернення: 29.05.2021).
3. Бандурка І.О. Об'єкт злочину як кримінально-правова категорія // Право.ua. 2015. № 2. С. 70-75.4. Горбулін В.П. Національна безпека: український вимір / В.П. Горбулін, О.В. Литвиненко; Інститут проблем національної безпеки Ради національної безпеки і оборони України. – К.: Інтертехнологія, 2008. 104 с.
4. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. 1008 с.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> дата звернення: 27.05.2021).